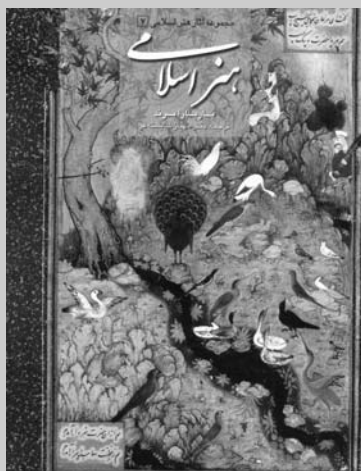

هنر اسلامی

باربارا برند

ترجمه مهناز شایسته‌فر

انتشارات مؤسسه مطالعات هنر اسلامی

سده‌ی نخست پس از میلاد به شکوفایی رسید، که از نظر معماری متأثر از سبک و سیاق رومی است و در پیکره‌ها نشانه‌هایی از سبک ایرانی

نیز دیده می‌شود.

قدرت و پیچیدگی زبان عربی که در شعر انعکاس می‌یافت، طیفی از غزل‌های تخیلی و غم‌انگیز را در برمی‌گرفت و در معانی خود، زندگی جنگجویان بیابان، ضرب‌المثل‌ها، هجوها و ترانه‌های عامیانه را که به مدت طولانی در حافظه به صورت شفاهی نگهداری می‌شد - انعکاس می‌بخشید.

زبان قرآن و نماز، عربی است، و از آن جایی که این زبان پیش از زمان حضرت پیامبر (ص) وجود داشته با دینی که پیامبر (ص) معرفی نمود پیوندی عمیق و صمیمی برقرار کرد. واژه‌های عربی غالباً از ریشه‌های سه حرفی پیشوند، پسوند، و میانی مشخصی مشتق می‌شوند، که طیف معانی مختلفی را گسترش می‌دهند. کلمه در فرم نوشتاری اغلب احساس فخر و شکوه به مکانی که در آن قرار می‌گیرد می‌بخشد، که برای نمونه می‌توان این تأثیر و شکوه را در کتیبه‌های یک محراب یا خط‌نگاره‌های سکه‌ها مشاهده نمود. از ویژگی‌های مهم هنر اسلامی برتری جستن در نگارش است اما جایگزینی نوشتار با پیکره در هنر اسلامی مطلق نیست.

سوالی که در مبحث هنرهای اسلامی مشکلات ویژه‌ای را ایجاد می‌کند، مسأله‌ی نمایش موجودات زنده و محدودیت‌های آن است، همان‌گونه که گاهی بیان می‌شود، قرآن تصویرگری را منع کرده است. مسأله به نمایش گذاردن و تصویرگری در اسلام با تحریم یهود برای کندن و نقش کردن تصاویر ارتباط دارد. به نظر می‌آید این مسأله در افکار و اذهان اولیه اسلامی به صورت پنهانی تأثیر داشته است، به صورتی که با تعصب بیشتری مانند دانشکده‌ها و مقبره‌ها نمایش داده نمی‌شد. تصور نبودن قرآن از آن جایی است که قرآن بیشتر تشویقی، تصحیحی و نبوتی است تا نقلی و این مسأله همچنین با کتب مقدس چون تورات و انجیل که معمولاً تحت لوای دین و مذهبی متفاوت، تشریح شده در ارتباط است. کتاب‌ها به خصوص برای شاهزادگان و ثروتمندان علاقه‌مند تصور می‌شد اما به طور صریح نقاشی نمی‌شدند و یا اینکه نیمی از تزیینات پنهان می‌شد. این نوع تزیینات و نقاشی‌ها بر روی پارچه‌ها، آثار فلزی و هم‌چنین صنعت سفال‌گری متعلق به طبقات دیگر اجتماع نیز گسترش یافت.

مترجم مجموعه‌ی حاضر را به هشت فصل تقسیم کرده و سعی داشته در این هشت فصل مضامین زیر را بازگو نماید، ولی به موضوع دوره‌های مختلف تاریخی پرداخته و در کنار آن تصاویر گوناگونی از قبیل ابنیه‌ی تاریخی، ظروف نگاره‌ها و نگاشته‌های دوره‌ی اسلامی را هم آورده است. موضوع این ادوار تاریخی عبارت‌اند از:

- میراث امپراتوری در سوریه، عراق و ایران تحت خلافت.
- سرزمین‌های غربی در مصر، شام، آفریقا و اسپانیا.
- احیاء دوباره از سمت شرق: ورود سلاجقه به ایران و آناتولی.
- حکومت اربابان و بردگان: اتابکان زنگی، ایوبیان و مملوکیان.
- واپسین متجاوزان شرقی: امپراتوری‌های مغول و تیموری.
- اشتیاق، دولت‌مندی و افول: ایران تحت سلطه‌ی صفویه و قاجاریه.
- شرق و غرب بسفر: امپراتوری عثمانی.
- امپراتوری در هندوستان: دوران حکومت سلاطین و گورکانیان هند.

و نهایتاً نتیجه‌گیری.

هنر اسلامی برای مردم مناطق مختلف، معانی گوناگونی در بردارد. برای موزه‌داران، مجموعه‌داران، متخصصان و دانشجویانی که درگیر این موضوع بوده‌اند، بنایی است با جذبه‌ای نفوذناپذیر، که باید برای درک بهتر موضوعات هنری و آفرینندگان آثار هنری آن تلاش کرد. تعریف هنر اسلامی باید آن‌چنان گسترده باشد که تمام موضوعاتی را که به نحوی با هنر اسلامی ارتباط دارند شامل شود. تعریفی که در این جا آمده، هنری است که در خدمت برای حکمرانان زمان یا جامعه‌ی فرهنگ دوست یا اسلامی باشد. فرهنگی که آثار هنری در آن شکل می‌گیرد، تابع اندیشه‌ی مسلمانان است و این عوامل به همراه عوامل جغرافیایی و تاریخی، تعیین‌کننده‌ی آنچه تهیه و پرداخته می‌شد، بوده است. جهانی که اسلام در آن گسترش و توسعه یافت، تحت حاکمیت دو قدرت بزرگ آن زمان بود. امپراتوری بیزانس در کرانه‌های مدیترانه و امپراتوری ایران که تأسیس مرکزی گسترش یافته و پایگاهی در جنوب غربی عربستان یعنی در منطقه‌ی یمن به دست آورده بود. عرب‌های قبل از دوران اسلامی به دو گروه تقسیم می‌شدند، گروه اول که در شمال شبه جزیره و فراسوی آن در سوریه و یمن زندگی می‌کردند و گروه دوم از زمان‌های قدیم با نام صائین شهرت داشتند.

در شهرهای سوریه، عرب‌ها با تأثیرات هنری امپراتوری‌های بزرگ آن زمان مواجه شدند. بدین لحاظ معماری صخره‌ی پطرا در